

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน
โดยใช้พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนา วัดชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

**Development of Recreational Activity with Community Participation by
Using Museum of the Thai Farmer's Way of Life at Wat Cha-am in
Petchaburi for Promoting Creative Learning**

เอี่ยมพร โทภาณุรักษ์กุล / Uamporn Topanurakkun¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนา วัดชะอำ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ 2) พัฒนากิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนา วัดชะอำ คีรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ 3) ทดลองกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนา วัดชะอำ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นการดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ในลักษณะการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมนันทนาการที่พัฒนาขึ้นทำให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การมีมนุษยสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ภาวะภาคภูมิใจในตนเองและท้องถิ่นและที่สำคัญคือการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เกิดการรู้จัก จินตนาการ แรงบันดาลใจ สุขทริยภาพ และความซาบซึ้งต่อความดี ความงามในชีวิตและชุมชน ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้คือ ความศรัทธา ความเชื่อมั่นจำนวนมาก กระแสตอบรับและการให้ข้อมูลย้อนกลับ ทุกคนชื่นชมประทับใจ มีความสุข ทำให้เกิดการขยายผลขององค์ความรู้ต่อผู้ที่สนใจต่อไปจากรุ่นสู่รุ่นเกิดภาวะภาคภูมิใจในท้องถิ่นและสำนึกรักบ้านเกิด

คำสำคัญ: กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมกับชุมชน พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนา

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารการศึกษาศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the context and the recreational activity with community participation by using Museum of the Thai farmer's way of life at Wat Cha-am in Petchaburi to Promote Creative Learning; 2) to develop the recreational activity with community participation by using Museum of the Thai farmer's way of life at Wat Cha-am in Petchaburi to Promote Creative Learning; and 3) to experiment the recreational activity with community participation by using Museum of the Thai farmer's way of life at Wat Cha-am in Petchaburi to Promote Creative Learning. Research and Development (R&D) method with the mixed methods was used in this research.

The findings showed that the developed recreational activity could help local young learners experienced the knowledge, human relation, team work, construct their own wisdom, and being proud of their local history. The most important result was the creative learning that made students aware, imagine, inspire, and appreciate in the virtue of life and community. These produced faith and reliance, and the spreading of knowledge to other groups which created pride and awareness of those hometown.

Keywords: recreational activity, creative learning, community participation, museum of Thai farmer's way of life

ความเป็นมา

บทบาทของพิพิธภัณฑ์ในการกระตุ้นให้เกิดสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของสังคม อาทิ พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ตั้งการสอนจากห้องเรียนสู่ประสบการณ์จริง เป็นการเรียนรู้ของชีวิต เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิตผู้เรียน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นกระตุ้นให้ผู้ใหญ่มีโอกาสใช้พิพิธภัณฑ์ก้าวนำไปสู่การเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้ที่สนใจในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองบุคคลและครอบครัวมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในสภาพการจัดการความรู้ที่เหมาะสมเกิด

แรงจูงใจสำหรับผู้เข้ามาเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีอิสระเกิดการประสานงานระหว่างพิพิธภัณฑ์กับชุมชนอย่างใกล้ชิด

ประเทศไทยมีพิพิธภัณฑ์อยู่จำนวนมาก ทั้งส่วนของภาครัฐ เอกชน และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แต่พิพิธภัณฑ์เหล่านั้นยังมีได้เป็นแหล่งความรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเพลิดเพลิน อีกทั้งไม่ได้ตอบสนองเป้าหมายให้คนในชาติได้รู้และเข้าใจถึงความเป็นมาของตนเอง และเกิดสำนึกในความเป็นไทย ซึ่งแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของต่างประเทศที่เด็กๆ

สามารถเข้าไปหาความรู้ได้อย่างเปลือยเปลือย แต่เบื้องหลังความเปลือยเปลือยเหล่านั้นมีการสื่อความหมายให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ สิ่งที่น่ามาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ของเขาจะเน้น เรื่องการสื่อความหมายกระตุ้นให้เด็กเกิดการตั้งคำถาม เพื่อแสวงหาคำตอบ การสร้างพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยเป็นการสร้างแบบลัดชั้นตอน ต่างประเทศกว่าจะสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นสักแห่ง เขาจะทำงานเป็นขั้นเป็นตอน มีการสังสรรค์รวบรวมความรู้ของท้องถิ่น แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมากำหนดเป็นนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ไว้อย่างชัดเจน สร้างความร่วมมือให้เกิดในท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงความรู้ในท้องถิ่นกับพิพิธภัณฑ์ระดับชาติเข้าด้วยกัน เพราะต้องยอมรับว่าพิพิธภัณฑ์นั้น ไม่สามารถเก็บทุกอย่างไว้ได้หมด เมื่อเด็กเข้าไปเรียนรู้ที่พิพิธภัณฑ์ เขาจะสามารถตามไปสืบค้นข้อมูลได้จากสถานที่จริง เด็กจะเกิดกระบวนการเรียนรู้โดยอัตโนมัติ ความสำเร็จของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นอยู่กับบทบาทของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ว่าสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องราวของท้องถิ่นให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจมากน้อยเพียงใด และแน่นอนว่าการที่จะทำเช่นนั้นได้ ต้องเป็นการดำเนินงานโดยคนในท้องถิ่น เพื่อคนในท้องถิ่นเป็นหลัก คนภายนอกไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการหรือนักท่องเที่ยวเป็นเพียงส่วนเสริมหรือสนับสนุนในด้านนักวิชาการหรือด้านทุนในการดำเนินงานให้ต่อเนื่องเท่านั้น (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2549)

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาวัดชะอำ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญา

ชาวชะอำ โดยพระมหาโกมล อาจารย์สุโก ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดชะอำคีรี เป็นผู้ริเริ่มสะสมเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา ซึ่งชาวบ้านมีอาชีพทำนา แต่ระยะหลังวิวัฒนาการเริ่มมีรถแทรกเตอร์และเครื่องทุ่นแรงอื่นๆ เข้ามาช่วยในการทำนา ชาวบ้านจึงได้เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาไว้เฉยๆ แต่เมื่อทราบว่าเจ้าอาวาสได้นำเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนามาสะสมไว้ที่วัดเลยนำมาถวาย ภายในพิพิธภัณฑ์จะประกอบไปด้วยเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา เช่น สีผัด ล้อเกวียน ไถควาย ไถวั่ว ระหัดวิดน้ำ และของใช้อื่น ๆ เช่น กระบุง ตะเกียงเจ้าพายุ นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือจับสัตว์น้ำประเภทต่างๆ ได้ดำเนินการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาชะอำแล้วเสร็จในสมัยพระอธิการ อำนวย ฐานิสฺสโร และได้มีการพัฒนาให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวคิด “บวร” โดยสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น และรื้อฟื้นประเพณีท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคีและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชาวนาตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองชะอำและใกล้สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญต่างๆ จึงมีศักยภาพและโอกาสในการอำนวยความสะดวกต่อผู้คนจำนวนมากทั้งคนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มาเยือน อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญคือพิพิธภัณฑ์ต้องมีการเชื่อมโยงกับชุมชนและนักท่องเที่ยวตลอดจนเครือข่ายการเรียนรู้อื่นๆ ที่จะเกื้อหนุนกันในทุกทาง ทั้งนี้สามารถจัดการให้เกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนารูปแบบกิจกรรมนั้นทนทานแบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนาวัดชะอำเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนาวัดชะอำ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์
3. เพื่อทดลองกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนาวัดชะอำ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

คำถามการวิจัย

1. พิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนาวัดชะอำ มีสภาพการณ์ในปัจจุบันเป็นเช่นไร นับตั้งแต่ประวัติความเป็นมา การจัดแสดง การบริหารจัดการ การให้บริการความรู้ และความสัมพันธ์กับชุมชน
2. พิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนาวัดชะอำ ควรมีแนวทางการพัฒนาตนเองหรือจัดโครงการ/กิจกรรมอะไรและอย่างไรแก่ชุมชนและผู้ชมจึงจะสามารถพัฒนารูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนกับบริบทภูมิสังคมวัฒนธรรมของตน ชุมชนและผู้เข้าชม อีกทั้งเมื่อทดลองจัดแล้ว ผลการจัดกิจกรรมนั้นเป็นเช่นไร ทั้งในด้านกระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบและความยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อหารูปแบบในการบูรณาการศาสตร์ทางด้านนันทนาการกับการจัดการพิพิธภัณฑวัตถุและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยใช้กรณีศึกษาพิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนาวัดชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

1. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indept-Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการจัดการความรู้จากการถอดบทเรียนจากชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนา เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเป็นมาของวิชิชาวนาชะอำจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำพิพิธภัณฑวัตถุวิชิชาวนารวมทั้งภูมิปัญญาการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการดำรงอยู่วิชิชาวนา องค์การภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญประกอบด้วย นายอำเภอชะอำ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองชะอำ พัฒนาการอำเภอ/เกษตรตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มตัวแทนครู อาจารย์ และตัวแทนเด็กและเยาวชน เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน ปัญหา และอุปสรรคการสืบทอดภูมิปัญญา โดยศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไรและมีวิถีชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง ศึกษาสภาพสังคม ศึกษากระบวนการสืบทอด และอนุรักษ์ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น

2.2 ศึกษากิจกรรมนันทนาการเชิงสร้างสรรค์ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) กับชุมชน โดยเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการกิจกรรมวิถีชาวนา

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาและพัฒนาในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ใน 6 ชุมชนคือ ชุมชนเจ้าพ่อเขาใหญ่ ชุมชนบ้านสระ ชุมชนบ้านพลี ชุมชนตลาด ชุมชนบ้านใหญ่ ชุมชนหัวบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบกิจกรรมนันทนาการ แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาวัดชะอำคีรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เป็นการดำเนินการในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในลักษณะของวิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ (Mixed Methods Research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ การทำวิจัยไว้ 4 ระยะ 4 ขั้นตอน คือ

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเพื่อการเก็บข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของชุมชนที่ศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมนันทนาการที่จะใช้แหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ วิถีชาวนา วัดชะอำ ตำบลชะอำ เป็นฐานการเรียนรู้ โดยมุ่งศึกษาในประเด็น สภาพที่ตั้งของชุมชน ระบบการบริหารจัดการของชุมชน การเรียนรู้ของคนในชุมชน กิจกรรมและบริบทต่างๆ ของคนในชุมชนความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับการมีส่วนร่วมต่อการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 2 เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยในระยะแรกมาวางแผนออกแบบรูปแบบกิจกรรมนันทนาการ แบบมีส่วนร่วม กับชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ วิถีชาวนา วัดชะอำ ตำบลชะอำ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่ความตระหนัก การเห็นคุณค่า รวมถึงการประยุกต์ใช้ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าจากกิจกรรมต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ชุมชนต้องการ

ระยะที่ 3 เป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบ มีส่วนร่วมกับชุมชนที่พัฒนาขึ้น ในการจัดกิจกรรมตามโครงการเล่าเรื่องเมืองชะอำ ตอนตำนานเมล็ดข้าวที่กำหนดไว้และนำผลผลิตที่ได้จากโครงการไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนด

ระยะที่ 4 เป็นช่วงเวลาของการประเมินผลตามโครงการที่ได้จัดทำขึ้น โดยมีการประเมินผล

ร่วมกับชุมชน ประเมินจากกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ ชี้นำงาน มุมมอง แนวคิด ความตระหนักและการเห็นคุณค่า โดยมุ่ง ประเมินใน 4 ประเด็น ได้แก่ กระบวนการของการจัดกิจกรรมผลผลิตของกิจกรรม ผลกระทบ และความยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นภายหลังจัดกิจกรรม ตามโครงการเสร็จสิ้น ซึ่งสามารถเขียนกรอบการดำเนินการวิจัยได้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิจัย (Research) การศึกษาข้อมูล พื้นฐาน 2) การพัฒนานวัตกรรม (Development) การพัฒนาและออกแบบกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น 3) การวิจัย (Research) การทดลองใช้กิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนา วัดชะอำ 4) การพัฒนา (Development) ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมนันทนาการแบบมี

ส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนา วัดชะอำ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามกระบวนการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. ผลการทดลองจากแนวทาง การจัดกิจกรรมเพื่อจัดแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. ข้อมูลจากแบบประเมินการจัดกิจกรรม วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในลักษณะการบรรยายความ

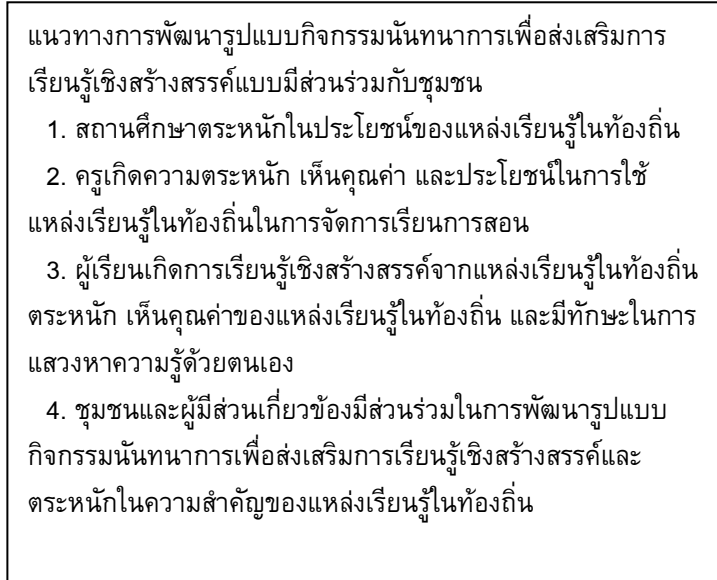
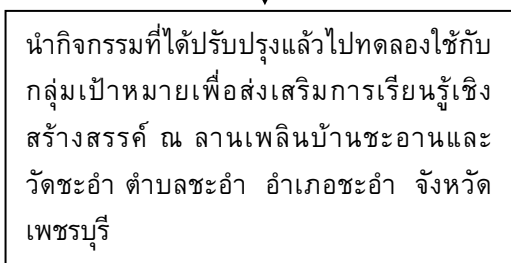
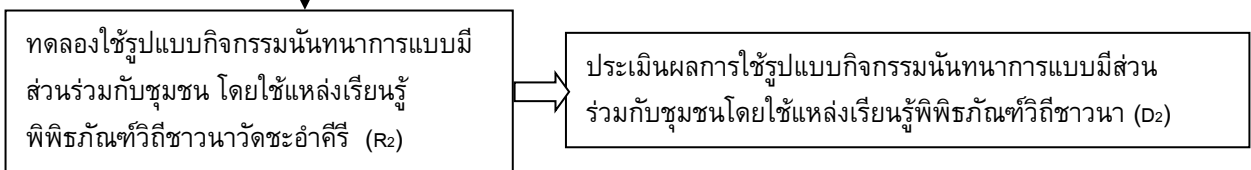
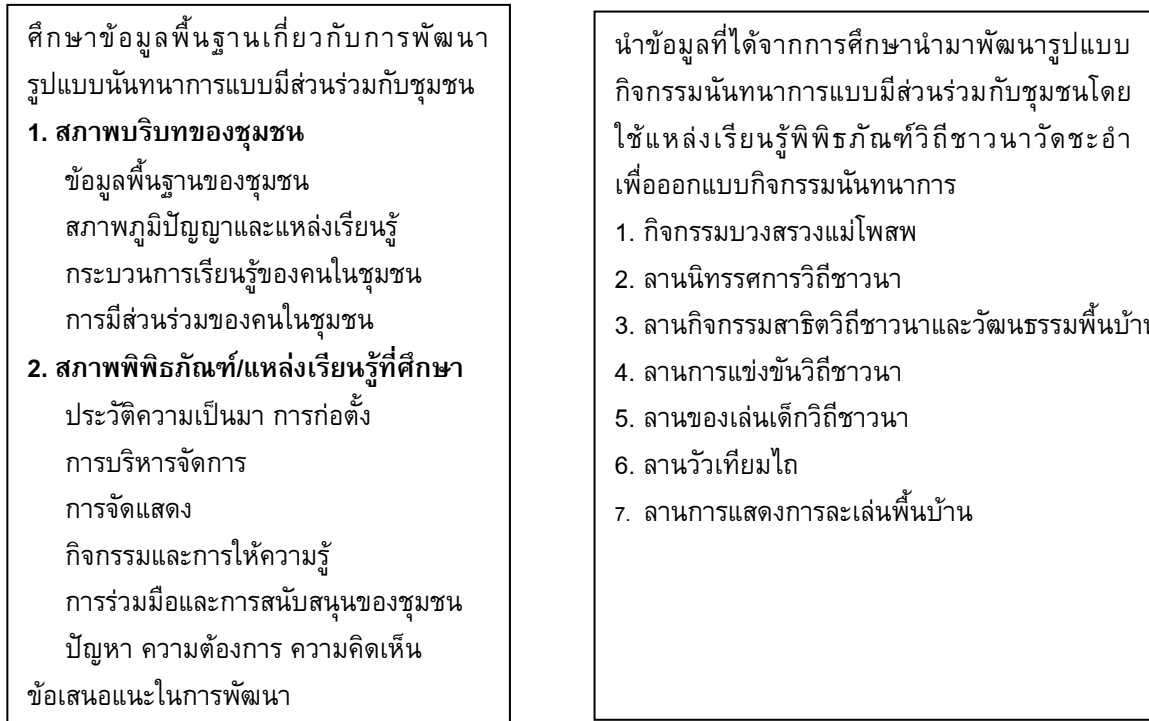
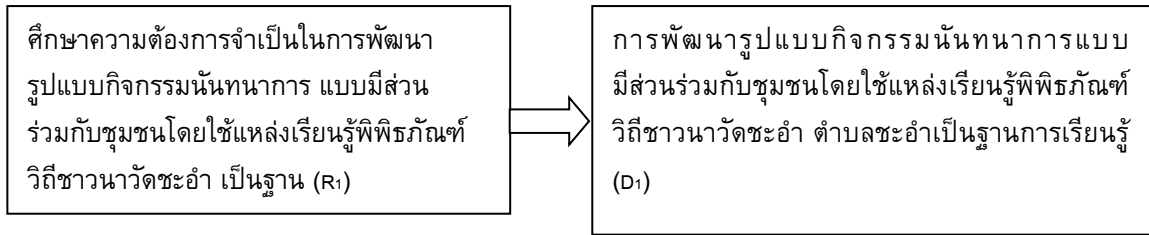
ภาพที่ 1 การประชุมแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 2 กิจกรรมวัวไถนา

ภาพที่ 3 อนุสาวรีย์แม่โพสพ หน้าเทศบาลเมืองชะอำ

สรุปผลการวิจัย

1. การวิจัย (Research) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พิพิธภัณฑวัตถุชาวนาวัตชะอำเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของอำเภอชะอำ ตั้งอยู่ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัดชะอำ ไม่มีผู้ดูแลรับผิดชอบโดยตรง เป็นพิพิธภัณฑวัตถุที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของผู้คนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานวิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวชะอำ ความรู้และการจัดกิจกรรมยังเป็นส่วนของวัดโดยพระมหาโกมล อาจารย์สุโก ที่ปรึกษาเจ้าอาวาส วัดชะอำคิรีเป็นวิทยากรในการนำชม และมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมด้วยตนเอง ปัจจุบันความเชื่อและพิธีกรรมหลายๆ อย่าง กำลังเลือนหายไปจากสังคมไทยทั้งๆ ที่ข้าวยังคงเป็นอาหารหลักของคนไทย แม้แต่แม่โพสพที่สังคมไทยเคยยกย่องกำลังกลายเป็นเรื่องเหลือเชื่อไร้เหตุผล เป็นสัญลักษณ์ของการไม่พัฒนา ชาวนาต้องพัฒนาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก จะมีโอกาสเป็นไปได้หรือไม่ที่จะทำให้สังคมไม่ลืม “อดีต” อันเป็นพื้นฐานพัฒนามาสู่การทำนาในปัจจุบัน ความชาญฉลาดของชาวนาในอดีตที่อบรมลูกหลานให้เข้าใจหลักในการดำรงชีวิตอย่างสันติสุข โดยอาศัยรูปแบบของพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับข้าวและการทำนาอันเป็นที่มาของวิถีชีวิตไทย และที่สำคัญควรสำนึกในบุญคุณของชาวนาผู้ผลิตข้าวเพราะกว่าจะเป็นเมล็ดข้าวได้ต้องผ่านกระบวนการต่างๆ ที่ต้องอาศัยแรงกาย แรงใจ และพลังความศรัทธาเชื่อมั่นของชาวนาในการผลิตข้าวเป็นอาหารของคนไทยสืบไป จากการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน

นายอำเภอชะอำ สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี ตัวแทนจากเทศบาลเมืองชะอำ ตัวแทนจากวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตัวแทนชาวบ้านนักเรียน ครู ผู้อำนวยการโรงเรียน องค์กรเอกชน ภาคีเครือข่าย พบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นในลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกการเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีในชุมชนเป็นการช่วยเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้ และจัดพิพิธภัณฑวัตถุให้มีชีวิตสร้างกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมการทำนาจริง การจัดการละเล่นพื้นบ้านสะท้อนวิถีชาวนา ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการอนุรักษ์ สืบทอดบอกเล่าประวัติและเรื่องราวความเป็นมาของวิถีชาวนาให้กับคนรุ่นต่อไปได้ศึกษา และให้ทุกคนในชุมชนเห็นความสำคัญของมรดกที่ทรงคุณค่าในท้องถิ่นของตนเอง พิพิธภัณฑวัตถุท้องถิ่นจึงเป็นการนำเอาอดีตมารับใช้วันนี้และกำหนดอนาคตไปพร้อมกัน

2. การพัฒนานวัตกรรม (Development) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน จากการประชุมวางแผนการดำเนินการโดยการชี้แจงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ เพื่อร่วมกันออกแบบแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการที่นำมาใช้ในการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑวัตถุเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้ กิจกรรมนันทนาการคือ กิจกรรมที่ทำตามความสมัครใจในยามว่าง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความตึงเครียด และกิจกรรมนั้นๆ จะต้องเป็นกิจกรรมที่สังคม

ยอมรับ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น กิจกรรมศิลปะหัตถกรรม การอ่าน-เขียน กิจกรรมอาสาสมัคร ศิลปวัฒนธรรม งานอดิเรก เกม กีฬา การละคร ดนตรี กิจกรรมเข้าจังหวะ และนันทนาการกลางแจ้ง สรุปผลการดำเนินการ โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ กิจกรรมนันทนาการของพิพิธภัณฑสถานวิถีชาวนา

1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น รายวิชาเพิ่มเติมท้องถิ่นของเรา (อำเภอชะอำ) ด้านประวัติความเป็นมาวิถีชีวิตชาวนา ตำบลนาเกลือ ตำบลนาเกลือ โดยใช้การผลิตสื่อ Facebook ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี 2) จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการแนวทางการพัฒนาด้านศิลปะและการออกแบบประติมากรรมตำบลนาเกลือ ตำบลนาเกลือ ร่วมกับสาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ พิพิธภัณฑสถานวิถีชีวิต ในงานเล่าเรื่องเมืองชะอำตำบลนาเกลือ ตำบลนาเกลือ จากกิจกรรม 7 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมบวงสรวงแม่โพสพ 2) ลานกิจกรรมนิทรรศการ 3) ลานกิจกรรมสาธิต 4) ลานกิจกรรมการแข่งขันวิถีชาวนา 5) ลานกิจกรรมของเล่นเด็กวิถีชาวนา 6) ลานกิจกรรมวู้ทเทียมไท 7) ลานกิจกรรมการแสดงการเล่นพื้นบ้าน

3. การวิจัย (Research) การทดลองใช้กิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ผลการทดลองใช้กิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑสถานวิถีชาวนาวัดชะอำเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้กิจกรรมนันทนาการของพิพิธภัณฑสถานวิถีชาวนาที่ร่วมกันคิดขึ้นมี

การกำกับ ตรวจสอบ ประเมินผลความคืบหน้าของงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งงานต่างๆ ที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำในช่วงแรกของการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้กิจกรรมนันทนาการของพิพิธภัณฑสถานวิถีชาวนา และดำเนินตามโครงการจัดงานเล่าเรื่องเมืองชะอำ “ตอนตำบลนาเกลือตำบลนาเกลือ”

4. การพัฒนา (Development)

ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขผล การประเมินโครงการที่ได้จัดทำขึ้น โดยมีการประเมินผลร่วมกับชุมชน ประเมินจากกระบวนการจัดกิจกรรมนันทนาการที่นำมาใช้ในการส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

1) เพื่อพัฒนาอารมณ์กิจกรรมนันทนาการเป็นกระบวนการเสริมสร้าง และพัฒนาอารมณ์ของบุคคลและชุมชน 2) เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ 3) เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ 4) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม 5) เพื่อส่งเสริมการแสดงออก 6) เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต 7) เพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษยชาติ สรุปผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมดังนี้

ผลการจัดกิจกรรมที่ 1 การส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้กิจกรรมนันทนาการของพิพิธภัณฑสถานวิถีชาวนา

1. กิจกรรมการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น รายวิชาเพิ่มเติมท้องถิ่นของเรา (อำเภอชะอำ) ด้านประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตชาวนา ตำบลนาเกลือ ตำบลนาเกลือ โดยใช้การผลิตสื่อ Facebook ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากการฝึกปฏิบัติ ทำให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา จาก

กิจกรรมการเรียนการสอนได้ผสมผสานสาระทั้งทางด้านเนื้อหาและด้านทักษะกระบวนการ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามและเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน จากการที่นักเรียนได้ลงพื้นที่ ทำให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าในตนเอง มีความรักความผูกพันต่อท้องถิ่น ภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ ได้รับความกตัญญูต่อแม่โพสพและเมล็ดข้าวโดยเฉพาะชาวนา ได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ได้รับความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้พัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาได้สัมผัสกับชาวบ้าน ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ เห็นคุณค่าชาวนาและทุ่งนาทำให้หวงแหนแผ่นดินเกิด เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้กับนักเรียนในการคิดกิจกรรมในเว็บเพจของตนและได้รับความรักความสามัคคีในการทำงานกลุ่ม เกิดผลงานที่ตนเองภาคภูมิใจเผยแพร่ไปยังสาธารณชน

2. จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ แนวทางด้านการพัฒนาด้านศิลปะและการออกแบบ ประติมากรรมตำนานเมล็ดข้าวร่วมกับสาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ตาม การเรียนรู้จากการกระทำจริงและประสบการณ์ เกิดการรับรู้ มั่นใจในความคิด กล้าแสดงออกและถ่ายทอดความรู้สึกออกมาเป็นผลงานศิลปะ เป็นกิจกรรมของการแสดงออกความรู้ ความคิด และจินตนาการ ซึ่งสามารถนำลักษณะของความงาม และการได้ระบายออกทางอารมณ์มาเป็นสื่อการเรียนรู้ ที่สร้างให้เกิดความจำและความเข้าใจดียิ่งขึ้น “แรงบันดาลใจจากรวงข้าว” สู่

ประติมากรรม เมล็ดข้าวยังเป็นการบูรณาการประสานความร่วมมือจากโครงการบริการวิชาการ หนึ่งคณะหนึ่งอำเภอ ซึ่งเป็นกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ แนวการพัฒนาด้านศิลปะและการออกแบบสู่เยาวชนท้องถิ่น ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี โดยมีพิพิธภัณฑ์วิถีชาวนา วัดชะอำเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

ผลการจัดกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ พิพิธภัณฑ์มีชีวิตในงานเล่าเรื่องเมืองชะอำตอนตำนานเมล็ดข้าว จากกิจกรรม 7 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมบวงสรวงแม่
2. กิจกรรมนิทรรศการ
3. กิจกรรมสาธิต
4. กิจกรรมการแข่งขันวิถีชาวนา
5. กิจกรรมของเล่นเด็กวิถีชาวนา
6. กิจกรรมวัวเทียมไถ
7. กิจกรรมการแสดงการละเล่นพื้นบ้าน

ในการจัดกิจกรรมเล่าเรื่องเมืองชะอำตอนตำนานเมล็ดข้าวได้ตอบโจทย์ของกิจกรรมนั้นหนาการศึกษาสร้างสรรค์ได้อย่างดี ในภาพรวมเป็นกิจกรรมที่พัฒนาอารมณ์ของบุคคลและชุมชน โดยอาศัยกิจกรรมทั้ง 7 กิจกรรมเป็นสื่อกลาง ทำให้เกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน เริ่มตั้งแต่กิจกรรมที่เสริมจิตวิญญาณของผู้คนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน การบวงสรวงอนุสาวรีย์พระแม่โพสพที่อยู่ใจกลางเทศบาลเมืองชะอำ เป็นสัญลักษณ์สะท้อนถึงความ เป็นชะอำของชุมชน และวิถีชีวิตของชาวชะอำ กิจกรรมทำพิธีบวงสรวงแม่โพสพในตอนเช้า เห็นความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียว

ผู้ที่มาช่วยเหลือกิจกรรม และผู้ที่เข้าร่วม ทุกคนต่างมีความศรัทธาและมีความรู้สึกภูมิใจที่จะมาช่วยงานอย่างแข็งขัน รวมถึงพิธีกรรมในตอนเช้าก็ได้ความร่วมมือจากคนในชุมชนและทางเทศบาลที่ให้อำนวยความสะดวกร่วมกัน จัดเตรียมข้าวของและร่วมดำเนินพิธี สิ่งที่ได้สัมผัส และนำพาให้ผู้คนที่มีความรู้สึกภูมิใจที่จะดูแลรักษา และอยากให้เห็นสภาพของเมืองชะอำนั้นสวยงาม สบายตา ภาพที่เห็น คือ การให้ความร่วมมือ และคนในชุมชนต่างเริ่มเห็นความสำคัญเข้ามาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ทำให้มีภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ร่วมแรงแข็งขัน นอกจากนี้ชะอำยังเป็นชุมชนที่มีวัดชะอำเป็นศูนย์กลางที่ผูกโยงคนในชุมชน โดยมีความเชื่อของชุมชนร่วมกัน มีประวัติศาสตร์ ประเพณี และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากชุมชนประมง ริมชายทะเล และชุมชนชาวนา ที่เคยทำนาและทำตาลสลักกันในอดีต ด้านความเชื่อเกี่ยวกับคุณพ่อดำ ซึ่งมีศาลอยู่บริเวณทางขึ้นเขาที่มีบันไดนาค โดยเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีกลุ่มผู้รักษาศาลและคนในชุมชนยังคงมีการกราบไหว้เสมอๆ ความนับถือในหลวงพ่อดำทำให้ผู้คนยอมรับในกติกาของการอยู่ร่วมกัน โดยหลายสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการดลบันดาลของคุณพ่อดำ

การจัดงานตำนานแม่ลีดข้าวของกลุ่มบ้านชะอำ เป็นการร่วมมือประสานกับหน่วยงานราชการ และชุมชนต่างๆ ซึ่งยึดตามโครงสร้างของการจัดตั้งโดยเทศบาลเมืองชะอำ การทำงานที่เริ่มจากการพูดคุยปรึกษาหารือกันของคณะทำงาน โดยมีหน่วยงานราชการ ชุมชน หน่วยงานธุรกิจในพื้นที่ โดยมีผู้นำทางศาสนาที่

ชาวบ้านศรัทธาคือหลวงพ่อของวัดมาร่วมประชุม ทำให้คณะประชุมสามารถหาจุดร่วมในการดำเนินงาน โดยมีพิธีภักดิ์วิถีชาวนาในวัดชะอำเป็นพื้นที่ดำเนินกิจกรรมการดำเนินการเตรียมงานที่ผู้ประสานงานได้ประสานเครือข่ายนอกพื้นที่ให้ร่วมดำเนินกิจกรรม โดยมีเยาวชนในพื้นที่เป็นผู้ขับเคลื่อนงานทำให้เกิดสิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้ร่วมกันของคนทำงาน การได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวของตำนานแม่โพสพ ได้รับรู้ถึงอดีตที่เกี่ยวกับการทำนา และการได้เรียนรู้สถานการณ์การทำนา ที่เป็นทั้งปัญหาอุปสรรคและภูมิปัญญาความรู้ของคนในชุมชนเอง ทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนงานของกลุ่มคนที่ต้องการความเป็นชุมชนที่เคยร่วมแรงร่วมใจกัน มีการเอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่ต้องถูกบีบคั้นด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ ชุมชนชะอำมีพลังของชุมชนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างสูง แต่ถูกเบียดขับด้วยกระแสทุนที่ถาโถมเข้าสู่พื้นที่ เพราะเป็นเมืองท่องเที่ยว กิจกรรมของชุมชนจึงซบเซาลงไป เห็นได้จากงานประเพณีและพิธีกรรมที่เยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีส่วนร่วม เพราะขาดการสื่อสาร และไม่มีผู้ดำเนินการสร้างกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ชาวบ้านเองก็ขาดกำลังที่จะลุกขึ้นมาจัดการด้วยตนเอง เพราะถูกทำให้คิดว่าตนเองขาดความรู้ ไม่มีความเป็นวิชาการ แต่เมื่อกลุ่มบ้านชะอำมาจัดกิจกรรม โดยดึงการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงทำให้เกิดกิจกรรมที่มีสีสัน มีชีวิตชีวาอย่างยิ่ง จนเป็นกระแสของการจะต่อยอดกิจกรรมของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการประชุมสรุปการทำงาน ของ ชุม ชน โรงเรียน สาคิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้ส่งกิจกรรมละครเรื่องตำนานแม่โพสพสำนวนจังหวัดพัทลุง

ไปร่วมแสดง ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างพื้นที่ให้นักเรียนได้แสดงออก ได้สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต มีการฝึกซ้อมร่วมกันของคณะนักแสดง และผู้จัดฉากการแสดงได้ประสานงานกับสาขานาฏยการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งทำให้นักเรียนฝึกฝนทักษะในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานอื่น เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคผลงาน เพราะต้องยึดอุปกรณ์และชุดสำหรับการแสดงต่าง โดยตลอดระยะเวลาของการฝึกซ้อมนักเรียนได้ฝึกความอดทน ฝึกความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ และเหนือสิ่งอื่นใดคือการได้ตรวจสอบความถนัด ความสนใจของตนเองต่องานที่ตัดสินใจดำเนินการ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ดี นักเรียนจะไม่สามารถรู้ความสนใจอย่างชัดเจนหากไม่มีการทำกิจกรรม อีกทั้งยังเป็น การสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนร่วมโรงเรียน ครูอาจารย์ และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำกิจกรรมกับเยาวชนจากโรงเรียนอื่น กลุ่มเยาวชนอื่น และได้เรียนรู้พื้นที่ของชุมชนชะอำ ด้วยตนเอง บรรยากาศของงานเป็นไปอย่างมีสีสัน สนุกสนาน เพราะมีเยาวชนจากชุมชนและหน่วยงานการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ และความมั่นใจในการทำกิจกรรมของตนเอง เพราะมีเยาวชนให้ความสนใจจำนวนมาก การแสดงที่ทำให้เยาวชนและชุมชนได้ชม ไม่เพียงแต่เป็นการรับชมเพื่อความบันเทิง แต่เป็นการผลิตซ้ำถึงประวัติศาสตร์ ผลิตซ้ำวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่เคยสงบนิ่งอยู่นาน หรือมีการสื่อสารเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น แต่เมื่อมีเวทีการแสดงกลางทำให้เยาวชนและชุมชนมีการหลอมรวมความสนใจ มีการรวม

กำลังใจร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยสรุปงานตำนานเมล็ดข้าวที่พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาวัดชะอำเป็นพื้นที่ของการถ่ายทอดการเรียนรู้ของเยาวชนและคนในชุมชน มีกระบวนการการทำงานร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมที่เกิดความหลอมรวมจิตใจในสิ่งที่ตนเองให้ความสำคัญร่วมกัน ซึ่งเป็นการก่อเกิดของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

การอภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาวัดชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จากผลการวิจัยพบว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเวลานี้ยังไม่พื้นที่ที่เกิดกับพระสงฆ์และวัด ในขณะที่สังคมยังเชื่อกันว่าวัดได้ถูกลดทอนบทบาทจากการเป็นศูนย์กลางในการสร้างแลกเปลี่ยน และพัฒนาชีวิตทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกว่าศตวรรษแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีตดา เฉลิมเผ่ากอนันตกุล และคณะ (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ระยะที่ 1 สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจำนวนมากเป็นพิพิธภัณฑ์วัดถึง 26% ชุมชน 4% ส่วนบุคคล 17% อีก 25% เป็นพิพิธภัณฑ์โรงเรียนและสถาบันการศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นในยุคที่กระทรวงศึกษาธิการรณรงค์ให้มีห้องพิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษาขณะที่ 21% เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และหน่วยงานราชการ และอีก 7% อยู่

ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาวัดชะอำ ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2549) การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่าการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไม่ใช่ของใหม่ในประเทศไทย เพราะปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์มากมายแห่งทุกภูมิภาคทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และท้องถิ่น แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นสิ่งใหม่ไม่เหมือนพิพิธภัณฑ์เหล่านั้น หลายคนอาจจะคัดค้านว่าพิพิธภัณฑ์ตามท้องถิ่นก็มียุโรปอยู่แล้ว จะไม่เรียกว่าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้อย่างไร คำตอบในที่นี้ก็คือ บรรดาพิพิธภัณฑ์เหล่านั้นแสดงหรือให้อะไรที่ทำให้เห็นว่าเป็นความรู้เฉพาะท้องถิ่นนั้นบ้าง เพราะประเพณีการจัดพิพิธภัณฑ์ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และท้องถิ่นที่เป็นอยู่ขณะนี้ คือ การนำเอาบรรดาโบราณวัตถุมาจัดแสดง ถ้าในระดับชาติ โบราณวัตถุส่วนใหญ่ก็เป็นศิลปวัตถุที่มีคุณค่าราคาแพง มีความเก่าแก่ เพราะมุ่งที่จะแสดงความเก่าแก่และความรุ่งเรืองของชาติ เป็นสำคัญ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอาจวิเคราะห์ได้เป็น 2 อย่าง คือ เป็นการจัดการโดยคนจากภายนอกที่มีความรู้เรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์ คำว่า ท้องถิ่น หมายถึง พื้นที่ ไม่ใช่คนผู้รับผิดชอบ เช่น จากหน่วยราชการ ก็จะรวบรวมโบราณวัตถุทั้งทางด้านโบราณคดี และชาติพันธุ์ ภายในพื้นที่ของท้องถิ่นมาจัดแสดง ผู้จัดนอกจากการตั้งสิ่งของในการแสดงแล้วยังกำหนดเนื้อหาที่ดีความจากโบราณวัตถุเหล่านั้นโดยไม่เชื่อมโยงไปถึงสภาพและความเป็นไปของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นแม้แต่น้อย ประการที่ 2 เป็นการดำเนินการโดยคนในท้องถิ่นเอง อย่างเช่น พิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นตามวัด อัน

เนื่องมาจากพระภิกษุสงฆ์รวบรวมสิ่งของไว้แล้ว อาศัยลูกศิษย์ลูกหาจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้น นำสิ่งของที่สะสมไว้มาจัดแสดงเท่านั้น ซึ่งถ้าหากปล่อยปละละเลยแล้วพิพิธภัณฑ์เหล่านั้นก็จะกลายเป็นสภาพโกดังเก็บของไป เพราะฉะนั้นจึงคิดว่าการจะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นนั้น สิ่งที่จะนำมาจัดแสดงหาใช้รูปแบบอาคารพิพิธภัณฑ์ และบรรดาโบราณวัตถุแต่เพียงอย่างเดียวไม่หากจะสร้างสัมพันธ์กับเนื้อหาในด้านประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์สังคม และชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆในพื้นที่หรือท้องถิ่นเดียวกัน การพัฒนาพิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาสอดคล้องกับ เอื้อมพร โตภาณุรักษ์กุล (2554) วิถีชีวิตชาวนา ชีวิตแบบเกษตร หรือการแสดงถึงความรู้สึกหวงแหนสิ่งมีค่าที่ได้สูญเสียไปแล้วหรือสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน แต่แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปัจจัยที่สร้างรายได้ให้กับศูนย์วัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องจัดฐานข้อมูลแบบเป็นเครือข่ายให้ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อแหล่งเรียนรู้

1. จากกิจกรรมการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้มีความหลากหลายและขยายพื้นที่ให้บริการกับโรงเรียนในจังหวัดเพชรบุรีให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการให้บริการที่เข้าถึงชุมชนและ

ท้องถิ่นตลอดจนนำชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้มากขึ้นด้วย

2. ควรส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ซึ่งอาจนำความรู้ด้านเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการจัดแสดง มีการจำลองวิถีชีวิตเรื่องราวของชะอำในอดีตและปัจจุบัน มีอุปกรณ์ เครื่องใช้ของคนในสมัยก่อน มีเสียงบรรยายเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ในลักษณะของการโต้ตอบ การสนทนา พูดคุย เพื่อกระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจและประทับใจมากขึ้นสำหรับผู้ที่มาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้

3. จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนในหมู่บ้านร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อการพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนในการศึกษา ค้นคว้า และปลูกจิตสำนึกและสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน รวมทั้งการวางแผนการดำเนินการเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนในลักษณะของสินค้า OTOP ของที่ระลึก พวงกุญแจ เสื้อยืด กระเป๋า ภาพถ่าย และดำเนินการในลักษณะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

4. โรงเรียนควรมีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยเป็นการเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนเองอย่างแท้จริง รู้จักและสำนึกในความเป็นท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น ควรมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และทำกิจกรรมนอกห้องเรียนของกลุ่มนักเรียนที่ช่วยกระตุ้นและพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตมากขึ้น เนื่องด้วยแผนการดำเนินงาน ของพิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาพร้อมรองรับกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่อย่างเต็มรูปแบบ

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. ความอยู่รอดและอนาคตของ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไม่ควรถือเป็นภารกิจของชุมชนแต่เพียงฝ่ายเดียว ยิ่งในยุคที่พูดกันมากถึงการปฏิรูปการศึกษาเพราะหากมองภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเชื่อมโยงกับบริบทสังคมโดยรวมแล้ว พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะมีคุณภาพอย่างยิ่งต่อการศึกษาวัฒนธรรม โดยเฉพาะมิติของความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องให้การสนับสนุนไม่เฉพาะแต่เพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่ควรมองไกลไปถึงการสนับสนุนเชิงโครงสร้างสถาบันด้วย เป็นต้นว่า การจัดตั้งกองทุนและองค์กรสนับสนุนงานด้านพิพิธภัณฑ์ การงดเว้นภาษี การยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านพิพิธภัณฑ์

2. องค์กรในชุมชนควรให้ความสำคัญ

ต่อการอนุรักษ์ สืบทอด และร่วมเผยแพร่เรื่องราวประวัติความเป็นมาของชะอำ เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของพิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาวิถีชะอำอย่างแท้จริง

3. องค์กรท้องถิ่นควรร่วมมือกันเพื่อจัด

กิจกรรมเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์วิถีชาวนาวิถีชะอำ และสนับสนุนให้ขยายวงกว้างออกไปในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง อาจดำเนินการในลักษณะของการทำเว็บไซต์ของจังหวัด อำเภอ และในระดับตำบล มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน เพื่อดึงดูดและกระตุ้นความสนใจของผู้มาเยี่ยมชม

4. องค์กรและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุน ส่งเสริมแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นแกนกลางในการประสานงานระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนชุมชนในการจัดงาน วิถีชาวนาชะอำประจำปี เพื่อเกิดประโยชน์ที่ถาวรกับแหล่งเรียนรู้ตลอดไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการขยายกลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ให้กับโรงเรียนต่างๆ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเพชรบุรี และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2. ด้านบริหารการจัดการควรมีการจัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนติดตามดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ควรมีส่วนร่วมในชุมชนให้มากที่สุดในการบริหารจัดการ ควรมีคณะกรรมการบริหารอย่างต่อเนื่อง พัฒนาให้มีคุณภาพ มีการจัดนักเรียนนักศึกษาไปดูงานอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

ปรีตดา เฉลิมเผ่ากอนันต์กุล และคณะ.

(2547). วิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ระยะที่ 1 สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พันธ์ทิพย์ รามสูต. (2540). การวิจัยเชิง

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.

กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการ
สาธารณสุขอาเซียน
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2545). พิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่น:กระบวนการเรียนรู้
ร่วมกัน. กรุงเทพฯ: ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร.

_____. (2549, กรกฎาคม – กันยายน). “ชี้
ทางออกพิพิธภัณฑ์ไทย. วารสารสื่อพลัง,
14 (3), 22 – 25.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
(2540). เอกสารการสัมมนาทาง
วิชาการเรื่องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นใน
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร.

เอี่ยมพร โตภาณุรักษ์กุล. (2552). ชะอำเมือง
แห่งประวัติศาสตร์. เพชรบุรี:
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี
เขต 2.

_____. (2554). แนวทางบริหารจัดการ
ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชะอำ อำเภอ
ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ด้วยการ
บริหารแบบมีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบุรี.